

Nya medaljörer

Vid vårstämman 1988 i Väddö överlämnades, i enlighet med styrelsens beslut, Upplands Fornminnesförening och hembygdsförbunds förtjänstmedalj till Evald Elmersjö, Tegelsmora, Eric Jarneberg, Täby, Birger Thisner, Veckholm och John Westin Stockholm.

Vid vårstämman 1989 i Lillkyrka församlingshem överlämnades motsvarande medaljer till Ernst Färnquist, Fjärdhundra, Gösta Gustafsson, Biskopskulla, Henning Loggert, Österåker och Gunda Nordvall, Uppsala.

EVALD ELMERSJÖ

1905 föddes jag i ett litet lantbrukarhem i Pesarby, Tobo i Tegelsmora församling. Jag var den äldsta av tre bröder och eftersom jag var storebror fick jag redan i skolåldern delta i föräldrarnas jordbruk. Det var kärva tider för småbrukarna och inte tänkbart att anställa hjälp mer än nödvändigt, endast en dräng och en piga, som det hette på den tiden. Jag arbetade kvar hemma tills jag var 35 år. Min skolgång var svag, jag fick sluta i femte klassen, för att hjälpa till hemma på gården. Årskursen 1935–36 genomgick jag

en utbildningskurs på Wiks Folkhögskola, som blev till stor nytta för mig i livet.

Min bakgrund och samhällsutvecklingen på den tiden ledde till ett starkt engagemang i olika folkröresler. 1937 kom jag med i det offentliga livet som ledamot i Tegelsmora kommunalfullmäktige och ledamot i flera styrelser och nämnder bl a ordf i Hälsovårdsnämnden. 1939–1946 innehade jag en sportaffär i Tobo under Cykelfabriken Monark i Varberg. Från 1947 blev jag anställd som lokalforeståndare i den erkända sjukkassan och senare i försäkringskassan, fram till min pensionering 1970. Mina intressen för kommunala uppdrag var stigande och vid kommunsammanläggningen mellan Vendel och Tegelsmora 1952 valdes jag till ordf i Fattigvårdsstyrelsen v ordf i kommunalnämnden till 1959 och därefter ordf i 14 år till den senare kommunsammanläggningen. Bland de idella rörelserna har jag tillhört IOG/NTO sedan 1931 och är det fortfarande. Idrottsrörelsen sedan 1922 och jag är hedersledamot i TOBO IF och i Nordupplands Idrottsallians.

Mina starka intressen för hembygdsvård och Tegelsmora Hembygdsförening kom genom medlemskap 1949. Jag har arbetat i olika sektioner sedan dess och bl a som kassör i 30 år. Många år av ideellt arbete i ett

flertal rörelser har gett mej en särskild känsla för hembygdsvården. Vid Tegelsmora Hembygdsföreningens 60 årsjubileum i år utnämndes jag till föreningens hedersledamot. Med stor tacksamhet vill jag minnas den utmärkelse som det innebar att av Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund vid vårstämman 1988 ur Landshöfding Hans Alséns hand få mottaga förtjänstmedaljen.

E E

ERNST FÄRNKVIST

Ernst Färnkvist är född 1914 i Dingtuna och kom 1919 till Skälby i Österuna där fadern köpt en gård. Ernst Färnkvist kom senare att ta över denna gård som han alltjämt bebodde. Som nygift bodde han i en stuga i Tors-tuna. Han var då verksam som träarbetare och det var i egenskap av sådan han blev tillfrågad om han kunde hjälpa till med iordningställandet av byggnaderna på Torstunas då nyligen förvärvade hembygdsgård, Härledsgården. Ett arbete som sedan fortsatt genom åren. Föreningen har i Ernst Färnkvist haft en utomordentlig tillgång. Han har utfört en jättelik ideell insats i restaurerings- och underhållsarbetena på Härledsgårdens byggnader. Hans arbetsskicklighet, mångkunnighet och stora intresse för hembygdsgården har gjort det möjligt för föreningen att klara byggnadsvården på ett tillfredsställande sätt.

Red

GÖSTA GUSTAFSSON

Gösta Gustafsson är född i Upplands-Ekeby 1926, där fadern var lantbrukare. 1939 flyttade familjen till Biskopskulla, där fadern blev prästgårdsarrendator. Gösta Gustafsson konfirmerades i Biskopskulla. Mellan konfirmationen och värnplikten arbetade han hemma i jordbruket. Han gjorde värnplikten vid F16 och studerade sedan på Jälla lantmannaskola. Efter en tid övertog Gösta själv prästgårdsarrendet som han nu överlämnat till en dotter och svärson, vilka alltså är tredje generationen prästgårdsarrendatorer i Biskopskulla.

I sin ungdom engagerade sig Gösta i JUF. Det var på 1940- och 50-talen. I Lagunda storkommun, som bildades 1952, var Gösta Gustafsson en tid ledamot av hälsovårdsnämnden och ordförande i idrottsnämnden. I Biskopskulla församling har han varit kyrkvård i 30 år och ordförande i kyrkorådet i 25 år. Han var med och startade Lagunda hembygdsförening på 1970-talet och intresserade sig tidigt för Erik Jansson, den originella religionsstiftaren och hans församling i Bishop hill i USA. Han engagerade Hembygdsföreningen i detta sammanhang, vilket ledde till att en minnessten restes i Biskopskulla.

Gösta Gustafsson har genom åren läst allt han kommit över om Erik Jansson och Bishop hill. Han blev till sist rätt beläst och har hållit över 100 föredrag i detta ämne. Gösta Gustafsson tog initiativet till att restaurera bagarstugan från 1727 på prästgårdens tomt i Biskopskulla. När restaureringen var färdig 1988, inrättades på Gösta Gus-

tafssons initiativ ett Bishophillmuseum i drängkammaren, och det blev omedelbart en succé. Det har hittills varit över 3 000 besök, dels från hela Sverige och dels från USA, främst då Bishophill.

Gösta Gustafsson har också varit den ledande kraften i restaureringen av den gamla, förnämliga prästgården. Den är pietetsfullt restaurerad, och därinne finns dels gamla möbler och dels fotografier från gamla tider, ett värdefullt museum i sig.

Thorild Lindgren

ERIC JARNEBERG

Hembygdsintresset brukar öka markant på äldre dar, många börjar sina forskningar först vid pensionering. Så var det inte riktigt för min del.

I och med att mitt arbete som lärare vid Sjökrigsskolan år 1942 blev förlagt till Näsby slott i Täby vaknade nyfikenheten om bygden. När min unga familj och jag bosatte oss ganska nära ett gravfält ville man givetvis veta, vad som hänt i trakten under flydda tider. De ungdomliga forskningarna resulterade i ett historiskt spex, som inte utan framgång spelades på Näsby slott. Det har senare omarbetats till bygdespel.

Även om min huvudsakliga hemvist under de senaste 50 åren varit Täby, har min tjänst som aktiv officer fört mig till skilda delar av Sverige. Såväl den uppländska skärgården som stadsmiljön i gamla Härnösand, fiskareförhållandena vid Höga kusten

och gotländska fornminnen blev intressanta studieobjekt. Ett flertal föredrag och uppsatser tillkom som en naturlig följd av studierna.

I slutet av 1970-talet kom intresset att fokuseras till torp och torparliv. Min farfar hade varit torpare och min fars nedtecknade barndomsberättelser fascinerade. Visserligen var dessa från Östergötland, men vid denna tid kände jag mig som uppländsk forskare och min släkts erfarenheter visade sig värdefulla då det gällde att sätta sig in i torparnas förhållanden i Täby socken. För ett 100-tal år sedan fanns här 82 torp /varav ett 30-tal helt eller delvis alltjämt finns kvar/. Med min bakgrund blev det i första hand de åtta dragon- och elva båtsmanstorp och de, som bott i dessa, som fick sin historia belyst i tal och skrift.

Den självklara följden av torpstudierna blev gårdarnas historia från forntid till nutid. Sedan följde skrifter om Roslagsbanan och bygden, om villasamhällets utveckling, Kungl Roslagens Flygflottiljs historia, Viggbyholmsskolans öden och äventyr samt kyrkobeskrivningar. Det blev ett stort antal utställningar och många föredrag. Och det blev ordförandeskap i Täby Hembygdsförening under nära tio år.

Det mest intressanta och stimulerande med hembygdsarbetet har varit kontakten med såväl grundskolan som gymnasiet och vuxenskolan. Trevliga lektioner och föreläsningar, ett tjugofemtal dagsrundturer i Täby per år och många glada studiedagar med lärare.

Jag känner mig mycket hedrad av Upplands Fornminnesförening och Hembygds-

förbunds medalj och av Stockholms Läns Hembygdsförbund samt Täby kommuns kulturpris men gladast är jag nog över de unga skolevernas stora intresse för sin hembygd.

E J

GUNDA NORDVALL

Jag är född i Alunda år 1922, sedan 1946 bosatt i Uppsala och anställd i Uplandsbanken, numera Nordbanken mellan 1941 och fram till pensioneringen 1987. Kamrer och internrevisor.

Har varit medlem i Upplands Fornminnesförening och i Olands Hembygds-gille c:a 30 år. Styrelsemedlem och kassör i Olands Hembygds-gille i mer än 20 år och har under samma tid deltagit i en stor del av de aktiviteter som hembygds-gillet anordnar.

Intresset för hembygden, dess historia, natur och fornminnen väcktes redan i folkskolan genom folkskoll Hugo Fredriksson, som hade ett brinnande intresse. Otaliga var de vandringar som vi gjorde i skog och mark där han visade oss barn fornlämningar och berättade om bygdens historia.

Olands hembygds-gille, som omfattar gamla Olands kommun med socknarna Alunda, Tuna, Stavby, Ekeby och Skäftehammar äger Gammel-Gränome hembygds-gård i Stavby och disponerar Gamla Klockargården i Alunda. Ett stort ansvar betr underhåll m m för styrelsen.

Det mest glädjande i arbetet som hänt under senaste åren är flyttningen och åter-

uppförande av Sprötslinge väderkvarn i Alunda till Gammel-Gränome och delvis renowering av hembygds-gården samt omläggning av taket på hembygds-gården under år 1989.

Det känns gott att vara en liten länk i den kedja av ideellt arbetande för bevarande av gamla byggnader, fornminnen och föremål till våra efterkommande i min hembygd.

G N

HENNING LOGGERT

Sedan ungdomsåren har jag varit intresserad av vårt lands historia. Speciell inriktning mot bygde- och personhistoria fick jag, när jag på 1940-talet i stockholmsarkiven letade fram uppgifter inför utgivandet av en hembygdsbok för en socken i Dalarna. Därvid fick jag insyn i arkivaliebestånd och lärde mig tyda forna tiders handstilar. Detta kom väl till pass då jag 1954 blev ägare av en sommarstuga belägen på Tuna mark i Österåker. Givetvis forskade jag först om Tuna säteri och borgruin. Sedan utvidgades verksamheten med att omfatta hela socknen och Åkers skeppslag i övrigt. Vintertid genom besök i arkiven i Stockholm och Uppsala, sommartid medelst strövtåg i bygden.

Kontakt med organiserad hembygdsrörelse fick jag 1968. Medvetna om min hobby förärade närmsta grannar mig på min 70-årsdag ett medlemskort i Österåkers fornminnes- och hembygdsförening. Jag stiftade snart nog bekantskap med den särskilt av arkeologi intresserade Alfred Wester-

berg. Vid många tillfällen har jag visat Tuna säteri och borgruin för grupper komna inte bara härifrån Uppland utan även från Åland och Östebotten.

I mitten av 1970-talet började vi samarbeta med Karl Erik Mörk i Vallentuna. Detta medförde att vår forskning kom att omfatta sydöstra delen av Uppland. Vi kom då i kontakt med representanter för många hembygdsföreningar med följd av att Arbetsgruppen Långhundraleden bildades 1979. Jämte Erik Peterson i Lunda verkade vi som en speciell grupp, vilken förutom deltagande i hembygdsföreningarnas möten och utflykter genom forskning i terräng och arkiv gjorde de förberedelser som utmynnade i bl a utgrävningarna vid Gullbro, i Lunda och i Granby. Vid färder utanför verksamhetsområdet, bl a till Österbotten och Åland knöt vi förbindelser med likasinnade, med följd att Långhundraledsgruppen numera även aktivt deltar i den samnordiska hembygdsforskningen.

H L

BIRGER THISNER

Jag är född i Ramsta församling som nr två i en brödraskara på sex. Min far var lantbrukare. Av födsel och ohejdad vana blev jag också lantbrukare fast jag alltid har haft ett mycket stort mekaniskt intresse. Under min bondetid har jag haft två gårdar, båda var vid tillträdet i eländigt skick, därför har jag under hela min bondetid fått bygga och rusta, och alltid haft de konomiska aspekterna

med i tankegångarna. Hela mitt liv har präglats av byggnadsverksamhet. Jag hade därför vanan inne när det blev aktuellt med Kungs-Husby väderkvarn.

När Sture Skagerlind 1984 hade övertagit Kvarntorpet med fallfärdig väderkvarn, erbjöd han den som gåva till Veckholms Pastorats Hembygdsförening. Det tålde att tänka på saken. Hur skulle en sådan sak egentligen hanteras?

Dåvarande ordf i hembygdsföreningen, Gösta Andersson, tillkallade Upplandsmuseets Karin Wretin, och för att delegationen skulle bli litet fylligare frågade han mig om jag ville komma med och titta. Det var en dag vid jultiden 1984 som vi skulle ut och se på kvarnen. Synen var inte uppmuntrande. Dåligt tak, dörrar och fönster hade fallit ur, fullt av yrsnö och bråte inne, inredningen till största delen utrivna, panelen och spåntäckningen var upp till två meters höjd rutten liksom syllarna i bottenvarvet nertill. Det var tydligt att det skulle bli dyrt!

Jo, men det här var ju saker som jag var bekant med. Jag lät kanske lite optimistisk när jag gick omkring och måttade med händerna och sa att: "Här skall hjärtstocken stå, och här har det suttit en axel och här skall det vara ett stort Hjul". Detta föranledde Karin Wretin att säga: "Du tycks begripa dej på de här du, kan du kanske göra en överslagsberäkning på vad det här kan kosta och hur det här skall gå till?"

Det gjorde jag.

Tankegången var den att arbetet skulle delas upp på tre år. Första året skulle själva kvarnhuset sättas i stånd, andra året skulle vingarna sättas dit, och tredje året skulle

maskineriet trimmas in. Jaha, men hur skall det betalas? Om skogsägarna i socknen ställde upp med det virke som behövdes, och frivilliga ställde upp och jobbade gratis, så skulle vi komma ifrån dessa kostnader. Så skedde också. Lite pengar hade föreningen, och lite pengar fick vi som gåvor och när kvarnen stod färdig hade den kostat 48 000 kr i kontanta pengar.

Jag tycker nog att kvarnen pryder sin plats och är ett stort bidrag till en levande landsbygd.

Hur man ordnar till en medalj är för mig förborgat, men här har troligen försigått ett

spel bakom gallerierna. Jag tackar för min medalj och jag tackar även dem som har ordnat så att jag har fått den.

B T

JOHN WESTIN

När John Westin hedrades med förtjänstmedaljen kunde han inte själv närvara. Han var nära slutet av sitt liv och avled blott en månad senare. John Westins stora insatser som folklivsupptecknare har ovan skildrats av Wolter Ehn.